

Шрамко Олександр Михайлович,

директор Тернопільського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, доцент кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету, доктор філософії у галузі права «Право»

**ЗАЛУЧЕННЯ СПЕЦІАЛІСТА ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ
КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ**

Однією з найбільш розповсюджених та ефективних форм використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень, є залучення спеціаліста. Діяльність спеціаліста у кримінальному провадженні врегульована ст. ст. 3, 71, 72, 77, 79, 80, 83, 105, 122, 126, 228, 237, 240, 245, 262, 266, 327, 329, 357, 358, 359, 360, 361, 496, 517 КПК України.

Різноманіття речей, документів, процесів та явищ, що супроводжують корупційні кримінальні правопорушення, обумовлює необхідність залучення до їх розслідування широкого кола спеціалістів, що володіють спеціальними знаннями у різних сферах наукових знань.

У відповідності до змін, внесених Законом України № 4009-IX від 09.10.2024 [1] до ст. 71 КПК України, «спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками і може надавати консультації, пояснення, довідки, висновки та інші документи під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок» [2].

Відтепер, спеціаліст може бути залучений сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування і судом під час судового розгляду не тільки для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо), а й для надання довідок, висновків та інших документів у випадках, передбачених пунктами 7, 8, 9 частини четвертої статті 71 УПК України, а саме:

Вказані зміни мають суттєве значення при розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень, оскільки серед

різноманіття об'єктів, що вилучається в ході слідчих (розшукових) дій мають місце: документи, гроші, матеріальні цінності, вогнепальна зброя, боєприпаси, вибухові пристрої, вибухові, радіоактивні, хімічні та спеціальні речовини, сліди вибуху, пострілу, наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги і прекурсори, сильнодіючі лікарські засоби, печатки та штампи та інші об'єкти, які потребують кваліфікованої оцінки з боку спеціалістів. За результатами попередніх досліджень спеціаліст має право скласти довідки та підготувати висновки з питань, що належать до сфери його знань.

Отже, до функцій спеціаліста у кримінальному провадженні віднесено не тільки фіксацію обстановки, виявлення та вилучення слідів злочину, але й проведення попередніх досліджень, діагностування механізму їх утворення, встановлення властивостей та станів, визначення придатності до ідентифікації, належності до певної групи, а в окремих випадках тотожності з предметами, що могли їх залишити.

Судова та слідча практика вказує на те, що найчастіше до розслідування корупційних кримінальних правопорушень залучають *спеціалістів-криміналістів* підрозділів Національної поліції України, які володіють спеціальними знаннями та практичними навичками у сфері застосування різноманітної криміналістичної техніки: звукозаписуючої апаратури, фото,-відеотехніки, освітлювальних, вимірювальних та пошукових пристроїв, засобів виявлення, фіксації та вилучення матеріальних слідів злочину тощо.

В якості спеціалістів до процесуальних дій можуть залучатися також *експерти* з окремих профільних спеціальностей Експертної служби МВС, Міністерства юстиції та інших державних експертних установ міністерств та відомств України. Так, у відповідності до Інструкції «Про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби МВС України...», затвердженої наказом МВС України № 1339 від 03.11.2015, до огляду місця події, по окремих категоріях злочинів, можуть залучатися в якості спеціалістів експерти НДЕКЦ МВС України [3].

Якщо в ході розслідування корупційного кримінального правопорушення за фактом привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, виникла необхідність в ході обшуку на підприємстві, в якому виявлено розкрадання, відшукати та вилучити необхідні документи, що містять сліди корупційних діянь, слідчий може залучити в якості спеціалістів експертів у сфері економічних досліджень, технічного дослідження документів, почеркознавства, комп'ютерних технологій, товарознавства тощо. Це дає змогу відшукати і вилучити саме ті

документи, які містять необхідну інформацію щодо вчиненого корупційного правопорушення, належним чином оглянути їх, отримати кваліфіковану консультацію щодо їх змісту, провести порівняння підписів, рукописних, друканих текстів та відбитків печаток з відібраними зразками. Спеціалісти у галузі комп'ютерних технологій допоможуть кваліфіковано оглянути комп'ютерну техніку, сервери, відключити від мережі і вилучити її для подальшого призначення комп'ютерно-технічної експертизи.

До інших спеціалістів, які можуть залучатися до розслідування корупційних кримінальних правопорушень, слід віднести:

- *аудиторів, ревізорів* Державної аудиторської служби та інших контролюючих органів, які володіють знаннями у сфері бухгалтерського, податкового обліку, фінансової звітності та ціноутворення;

- *фахівців з оцінки* рухомого, нерухомого, військового майна, будівельних конструкцій та земельних ділянок;

- *військовослужбовців*, які володіють знаннями з правил техніки безпеки, обліку та зберігання вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових, хімічних та радіоактивних речовин;

- *фахівців підприємств, установ*, які володіють знаннями з правил техніки безпеки, обліку та зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, використання та експлуатації обладнання для їх виготовлення [4, с. 39–40].

Зазначені фахівці можуть надати допомогу слідчому під час проведення ревізій та перевірок; при аналізі проектно-кошторисної документації; в процесі вивчення стану зберігання, обліку, видачі та списання вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових речовин наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, спеціальних та радіоактивних хімічних речовин на конкретному підприємстві; при підготовці матеріалів для проведення оцінки військового, рухомого та нерухомого майна, земельних ділянок тощо.

Висновки. Під час розслідування корупційних кримінальних правопорушень можуть залучатись спеціалісти, що володіють різними спеціальними знаннями та навичками, за умови їх відповідності вимогам ст. 71 КПК України.

Список використаних джерел

1. Закон України від 9 жовтня 2024 року № 4009-IX Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо оптимізації діяльності спеціалістів у кримінальному провадженні. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4009-20#Text> (дата звернення 25.11.2024).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 25.11.2024).

3. Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби МВС України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події: Наказ МВС України від 03.11.2015 № 1339. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>. (дата звернення 25.11.2024).

4. Участь спеціаліста у проведенні слідчих (розшукових) дій під час розслідування корупційних злочинів: метод. рек. / Б. Б. Теплицький, О. М. Шрамко, В. В. Юсупов. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2019. – 71 с.